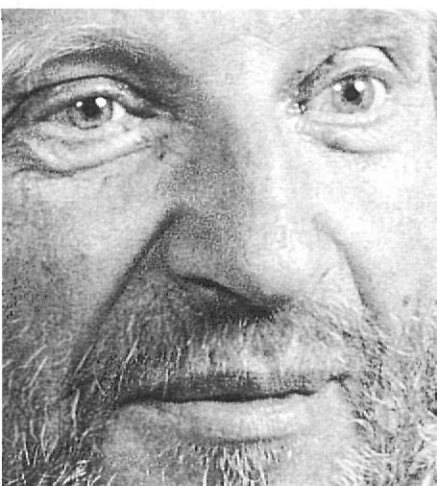

Damià Escuder, el guru de la contracultura

Text: *Xevi Planas*

Fotos: *Josep Maria Oliveras*

Guia espiritual de Lluís Racionero, Pau Riba i Jaume Sisa, entre d'altres, Damià Escuder va ser un dels introductors de la contracultura als Països Catalans i un dels fundadors del Front Obrer Català. Químic i filòsof de formació, pintor i cineasta *underground* de vocació, es declara un català independentista que busca l'espiritualitat ecumènica bàsicament en la síntesi entre el cristianisme i el budisme.

Vostè és fill d'una família gironina molt coneguda. De quina manera ha marcat la seva vida la influència familiar?

La meua mare es deia Amor. Era mestra d'escola. El meu pare es deia Damià. Era un gironí popular. Jugava a futbol amb el Girona en l'època gloriosa dels grans partits al camp de Vista Alegre. També jugava a tennis. Era un bon jugador de futbol i un bon jugador de tennis. Els meus pares van tenir dos fills: jo i el meu germà Joan, sis anys més petit, que treballa de cardiòleg i ara és el president del GEiEG. El meu pare va ser el creador del butlletí del GEiEG, que després del

1939, quan no hi havia llocs on refugiar-se contra la repressió de la dictadura, es va convertir en un focus de la resistència gironina al franquisme. Treballava de comptable a l'empresa Dalmau Carles Pla i també feia de corrector de català a la impremta Curbet. Va ser el corrector de la revista *Presència*. Li deien *Rantell*, suposo que perquè la seva manera de moure's jugant a futbol s'assemblava a la manera de moure's d'aquest insecte. Durant la guerra el van tancar en un camp de concentració i després el van deixar en llibertat. Més tard, cap al 1944, va passar una setmana a la presó,

«Mentre cantava el Cant de la Senyera al Palau de la Música, tenia just darrere meu un dels terribles germans policies Creix»

DAMIÀ ESCUDER I LLADÓ va néixer el 16 d'octubre del 1934 a Sarrià de Ter. És llicenciat en ciències químiques i filosofia i lletres per la Universitat de Barcelona, on també va cursar estudis de ciències econòmiques i va treballar en el laboratori de química orgànica, investigant al costat de Joan Oró. Ha exercit de professor d'ensenyament mitjà en diversos instituts.

Va fundar el Front Obrer Català, l'Assemblea Democràtica d'Artistes de Girona i la Taula de Girona. Ha estat un dels activistes de l'Assemblea de Catalunya, la delegació catalana de Pax Christi i la Marxa de la Llibertat.

Cineasta i pintor, ha realitzat curtmetratges, exposicions i instal·lacions artístiques, a La Gàbia i la Fontana d'Or, entre altres espais. Ha estat un dels principals introductors de la contracultura als Països Catalans i el guia espiritual d'alguns dels seus principals exponents: Lluís Racionero, Pau Riba i Jaume Sisa.

perquè es va trobar uns maquis a Sant Julià de Ramis i els va portar fins a l'estació de tren de Celrà. Sempre em va fer entendre que aquest era un país ocupat i que l'exèrcit espanyol de dretes no va arribar a eliminar el catalanisme gràcies a la gent que va resistir. Hi ha qui creu que la guerra va ser una lluita de classes i hi ha qui creu que va ser un projecte feixista d'unificació d'Espanya. El meu pare em va fer veure que el fonamental era mantenir-nos forts com a catalans, perquè les tropes franquistes van entrar a Catalunya per liquidar-nos com a poble o per controlar-nos i treure'n beneficis a través dels impostos o el que fos. He tingut parents anarquistes de la banda de Palafrugell i tota la família ens hem identificat amb una visió progressista de la societat. Però per a nosaltres el més important ha estat sempre lluitar per Catalunya, independentment de les idees socials. Per això el meu pare, tal com ho ha recordat públicament la Marta Ferrusola, va ajudar en Jordi Pujol (que era amic meu fins que es va dedicar a Banca Catalana) quan vivia desterrat a Girona, o va acollir a casa seva el militant anarquista Oriol Solé Sugranyes (que també era amic meu) abans que el matés la Guàrdia Civil. Catalunya sempre ha tingut un nucli que és com el tronc d'un arbre, del qual no han pogut tallar les arrels ni impedir que rebrotés.

Els seus primers records de la infantesa deuen anar inevitablement lligats a l'impacte de la guerra...

Vaig néixer el 1934. Els de la meua generació vam viure de petits la guerra d'ocupació de Catalunya per part de l'exèrcit espanyol. Els meus primers records són els de veure Girona ocupada. Em defineixo com

si fos exactament un nen del Vietnam dels que van sofrir els bombardejos dels americans. Recordo perfectament els bombardejos. Nosaltres vivíem a Girona al carrer del Carme. Tinc ben present la farmàcia del costat de casa enderrocada pels bombardejos i em recordo als braços de la meua mare entrant al refugi d'on ara hi ha els Jardins de la Infància. Després vam anar a un bosc de Vilablareix, des d'on vèiem els avions metrallant Girona. Ens aconsellaven que ens poséssim pals a les dents per salvar les orelles de les explosions. Recordo el moment en què van matar un home al carrer de Lorenzana, on vivia el meu avi. A casa, m'amagava sota el llit. Després va venir la postguerra. Vaig passar gana, com tots els gironins. Menjàvem lleties, patates i bledes. Érem vegetarians per força, tot i que un cop al mes menjàvem pollastre...

Quin és el record més positiu que guarda de la infantesa?

El de mirar des del balcó de casa l'espectacle de les pujades del riu. Sempre he sentit molt endins la terra catalana. El que m'agrada de Girona és passejar per la ciutat quan plou contemplant les pedres velles i la catedral. Sentir l'aigua de la pluja a Girona és fantàstic, sobretot quan es produeix una pujada del riu. Els quatre rius de la ciutat donen a Girona un aire increïble d'Escòcia catalana. Sobretot em trobo bé a Girona pel clima.

Vostè va anar a viure a Girona amb la seva família quan era molt petit, però de fet va néixer a Sarrià de Ter. Quins records conserva de Sarrià?

La meua mare era mestra de Sant Julià de Ramis i vivíem a Sarrià de Ter. Cada dia anava amb bicicleta de Sarrià a Sant Julià. Quan jo

tenia un parell d'anys, el meu pare va arribar de la guerra i vam anar a viure a l'escola de Sant Julià. A casa hi havia un petit hort. Jo de petit fangava i plantava patates. A l'escola jugàvem a jocs de bio-energia que ara ja no es juguen als col·legis. Els nanos dúiem ganivets i anàvem al bosc a tallar arbres. Després de la guerra jugàvem amb les bales que trobàvem i que utilitzàvem com a moneda d'intercanvi. Quan ja vivia a Girona, agàfavam blocs d'argila i construïem túnels al refugi dels Jardins de la Infància. Sempre jugàvem a jocs de carrer. Allò era un altre món. Llavors Girona era un espai ecològic que no havia patit encara el procés de destrucció de la naturalesa. A l'estiu m'anava a banyar a la Creueta. Al riu hi havia serps i granotes. Ara als rius ja no hi ha vida i ningú no s'hi banya. Teníem el costum d'anar a prendre el sol a les Pedreres. Els nanos ens sentíem molt bé. La guerra havia volat alguns ponts i alguns edificis, però encara no havia arribat la destrucció ecològica de l'era tecnològica, perquè encara no s'havia produït el desenvolupament industrial.

L'ensenyament i la formació que va rebre eren de qualitat?

Vaig fer el batxillerat a can Coquard i a l'Institut. Vaig tenir uns bons professors. Els problemes reals de formació els vaig tenir a la universitat, que era molt deficient, sobretot per als qui estudiàvem carreres de ciències. Jo feia químiques a la Universitat de Barcelona i la falta de llibres científics era alarmant. Els pocs llibres que hi havia eren d'un nivell molt inferior al dels que circulaven en aquella època a Europa. La manca de possibilitats que hi havia era angoixant.

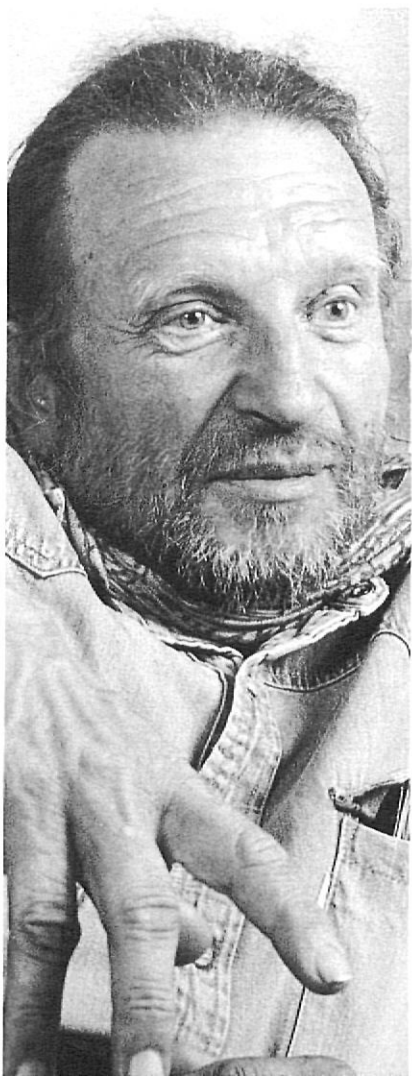

«Vaig veure com apallissaven davant meu en Jordi Pujol i altres companys seus de l'oposició catòlica al règim»

El panorama feia por. El calvari de la investigació encara dura. Aquí no s'ha fet la revolució protestant. Encara estem al Concili de Trento. La gent no llegeix i hi ha poquíssimes biblioteques. Es manté la mateixa estructura de cacics retrògrads i ineptes.

Almenys va aprofitar la seva estada a Barcelona per formar-se políticament...

Barcelona era una tragèdia. Era una ciutat abocada al barraquisme. Respirava misèria per tots costats. De seguida vaig adquirir consciència política i el 1957 vaig ser sancionat i expulsat un any de la universitat, arran de la tancada que vam protagonitzar els estudiants al Paraninfo

de la Universitat de Barcelona. Tres anys més tard vaig ser un dels que van prendre part en els Fets del Palau, en els quals també van participar altres gironins, com en Lluís Maria Sunyer, en Narcís Boada i en Gassiot. Llavors jo estava vinculat a Montserrat, on pujava cada quinze dies, i a les congregacions marianes, on anava a jugar a ping-pong. A través de persones d'aquests ambients em vaig assabentar de la convocatòria de l'acte del Palau de la Música Catalana i hi vaig anar. Em vaig posar a cantar el *Cant de la senyera*, com tothom, i em van detenir de seguida, perquè tenia just darrere meu un dels terribles germans policies Creix. Era el primer cop que em detenien i vaig viure una sensació de terror més forta encara que la provocada per les bombes durant la guerra. Vaig compartir cel·la als baixos de la Via Laietana amb l'Ignasi Espar i l'Enric Bastardes. Vaig veure com apallissaven davant meu en Jordi Pujol i altres companys seus de l'oposició catòlica. També van detenir militants comunistes. Els Fets del Palau van ser un acte d'unitat política contra el règim. Després cadascú es va anar decantant cap a l'opció política amb la qual se sentia més afí. Jo vaig fundar el Front Obrer Català (FOC) amb en Lluís Avilés, l'Isidre Molas i en Josep Maria Picó. Estàvem associats al Frente de Liberación Popular (FLP). La policia ens va arrebregar repartint fulls volants durant la vaga de La Maquinista. Vaig passar-me un any i mig a la presó, a Barcelona, Carabanchel, Calatayud i Sòria, on vaig compartir cel·la durant nou mesos amb en Nicolás Sartorius, fill del comte borbó de Sant Lluís, que es tractava de tu a tu amb el general Franco.

Com va conviure amb Nicolás Sartorius?

Els militants polítics que hi havia a la presó eren una barreja de catòlics progressistes amb exfalangistes disfressats de comunistes, que és el mateix còctel que va caracteritzar l'anomenada transició, on el feixisme va passar el poder als seus fills. A mi em va expulsar de la universitat el pare de l'actual representant del govern espanyol a Barcelona... A Sòria vaig haver d'aguantar nou mesos com en Sartorius m'explicava que l'únic que l'interessava era exportar la revolució xinesa a l'Amèrica Llatina, per poder tornar a tenir fort l'imperi espanyol. Els espanyols, siguin d'esquerres o siguin de dretes, només es mouen per la idea de la gran pàtria espanyola. En nom de l'imperi matarien tots els catalans i tots els bascos. L'únic que diferencia els espanyols d'esquerres dels de dretes és que els primers volen un capitalisme d'Estat i els altres un capitalisme d'iniciativa privada. Madrid sempre agafa el poder, perquè té l'exèrcit que crea l'Estat, i pren les decisions que vol sense miraments. La llibertat no existeix. Els catalans encara estem derrotats per la jerarquia espanyola. Som nens del Vietnam afectats pel napalm. La policia espanyola ens té sota control i l'exèrcit encara és molt potent. Jo sóc un individu que estava acostumat a moure'm en la clandestinitat amb un nom fals perquè no em pesquessin. Trobo que les coses no han canviat. Si has estat a la presó saps que val més utilitzar un pseudònim per fer treballar més la policia... Quan al començament dels anys 60 van tirar petards a les vies del tramvia de Barcelona, la policia em va venir a buscar a mi, perquè em tenia fitxat com a químic implicat en la lluita política. Em va mirar si tenia rastres de pól-

vora al cos per saber si jo havia tirat els petards... Sóc un català lliure i no vull ser espanyol. Si em volen matar, que em matin, no els queda cap més remei. Som uns quants que ho veiem així. Com podem integrar-nos a ells, si només manen ells? He sofert 66 anys de racisme i genocidi. Els catalans som dotze milions, molts més que no pas danesos hi ha al món. Tenim dret a

ser com som. Volem ser com qualsevol país del món i volem tenir veu a l'ONU. Catalunya morirà si no aconseguim la independència de manera pactada. Però els espanyols la saben molt llarga i ens vigilen.

Després d'estudiar químiques, vostè va cursar la carrera de filosofia i lletres. Trobava que li faltava una base cultural humanista?

En sortir de la presó em vaig adonar que la meua preparació filosòfica era insuficient. Calia conèixer el marxisme per entendre el món que venia. Era cristià i em preocupava el diàleg amb els marxistes. El marxista no té fe. El cristià és un fideïsta. Jo llavors anava a conspirar a Montserrat, on el gran heroi era Fidel Castro, perquè havia dut a terme una revolució inspirant-se en principis cristians. El

«Els espanyols, tant si són d'esquerres com de dretes, només es mouen per la idea de la gran pàtria espanyola»

FOC i el FLP van ser aquí el preludi de la teologia de l'alliberament. Partíem de l'Evangelí, perquè encara no ens havien arribat els llibres de Marx. El contacte dels capellans amb el món obrer passava per aplicar l'Evangelí com a metodologia... Aquí la revolució marxista topava amb entrebancs: no acabava de connectar ni amb el món obrer, ni amb el catalanisme, ni amb la nova revolució contracultural que venia d'Amèrica... Durant els anys de la carrera de filosofia i lletres, vaig viure per primera vegada una universitat d'un cert nivell i divertida. Fins i tot vaig fer un curs de la carrera d'econòmiques. Anava a les classes de Manuel Sacristán i aprenia molt. Després em van impactar el personalisme de Mounier i la revolució americana nascuda de la resistència a la guerra contra el Vietnam. Vaig viatjar a Londres en ple apogeu de The Beatles i vaig filmar pel·lícules de cinema *underground* en format de vuit mil·límetres en les manifestacions contra la guerra del Vietnam. Eren els temps de la dialèctica materialista i als Estats Units sorgia una nova esquerra que buscava una crítica profunda al sistema a través de noves teràpies basades en les tesis freudianes. També s'estudiava com la droga afectava el metabolisme. Apareixien de manera espontània els nous moviments socials que apostaven per una visió globalitzadora del món.

Vostè va ser un dels introductors de la contracultura als Països Catalans. Lluís Racionero, Pau Riba i Jaume Sisa el reconeixen com el seu guru...

Érem amics i experimentàvem junts en l'espiritualitat. No em considero un guru. Em considero un català. No sóc res més que un català que ha pres part en totes les

«Jo ni fumo, ni bec, ni prenc res; faig meditació i prou, per contribuir a evitar que el món s'enfonsi quan fuig de la pau»

iniciatives a favor de Catalunya que hi ha hagut en els últims quaranta-cinc anys. Sóc l'únic que no es pot ser: un català d'esquerres... Vaig viure amb en Pau Riba a Formentera en una casa sense electricitat. També vam fundar una comuna a Barcelona amb en Lluís Racionero, un parell de pintors i una persona que ara és un alcalde de dretes d'un poble petit. Cadascú feia la seva i compartíem cada dia unes hores de convivència. Estàvem interessats a veure què passava a la vida. Escoltàvem música tot el dia. Algunes vegades fumàvem herba, però no ens passàvem el dia prenent drogues. Jo ni fumo, ni bec, ni prenc res. Faig meditació i prou, per contribuir a evitar que el món s'enfonsi quan fuig de la pau. O entrem al segle XXI tranquil·lament o no hi entrarem. Aquesta visió de les coses és fruit del moment en què va emergir la contracultura. Era una època feliç... La contracultura agafa el millor de totes les cultures del món per crear una cultura global que dialoga amb totes. Jo, per exemple, sóc budista i cristià, que són dues opcions compatibles. Hi ha un cert sentit de l'esperit que depassa l'home. La religió evita la violència i la marginació. A Girona comença a haver-hi budistes i musulmans. Alguna cosa passa... Ara la contracultura s'ha transformat en la cultura *new age*.

És veritat que també havia viscut en un Seat 600?

Tenia un 600 fantàstic, pintat de colors, i el deixava als amics quan me'l demanaven. Hi havia arribat a viure. Me'l van robar dues vegades i em vaig quedar tan tranquil. Erem *hippies*... Els *hippies* només volien ser feliços i fer feliços els altres. Van introduir els ordinadors i utilitzaven

l'àcid lisèrgic com a teràpia. Viajaven amb la ment i el cor, amb un esperit de germanor universal. Ara tot funciona al revés i el sistema ha engolit els *hippies*. S'ha imposat la revolució individualista neoliberal dels *yuppies*. Però tothom viu amb la paranoia de no tenir feina ni estabilitat emocional.

No ha militat mai en cap partit polític, però ha participat en totes les plataformes catalanistes unitàries. No l'ha temptat mai cap força política?

No. Al contrari. Em sento molt bé amb mi mateix per no haver volgut vincular-me mai a partits amb els quals no puc sintonitzar de cap manera, com el PSC, que depèn dels socialistes espanyols, o CDC, que és a les mans del PP. Vaig intervenir en l'impuls de l'Assemblea de Catalunya, perquè em veia

cada setmana amb un dels seus màxims exponents, en Quico Vila-Abadal, i en el de l'Assemblea Democràtica d'Artistes de Girona, que va néixer arran d'una entrevista col·lectiva que va fer en Pere Solà a *Presència* a diferents pintors gironins. També he militat a Pax Christi, des d'on vam llançar la Marxa de la Llibertat per demanar l'Estatut, i la Taula de Girona. El PSAN va ser el primer partit que a Girona es va interessar realment per l'Assemblea de Catalunya. L'Assemblea Democràtica d'Artistes va néixer del desig dels artistes gironins de donar un sentit col·lectiu a la seva acció intel·lectual i de fer arrelar la seva proposta cultural a la comunitat, en el context de la lluita de l'art contra el sistema.